

Rapport om praktisk medvirkning som metode for økt eierskap og engasjement hos elever på Linderud skole

10. desember 2018

Praktisk medvirkning som metode for økt eierskap og engasjement hos elever på Linderud skole

1. Bakgrunn og formål

Da Linderud skoles elevråd søkte og fikk midler fra Sparebankstiftelsen til utstyr for uteområdet på skolen ønsket bydelen å oppmuntre og forsterke elevenes initiativ. Som en del av arbeidet med Områdeløft Linderud fikk Linderud skole og elevrådet støtte til et utvidet skolegård-prosjekt. I tillegg til å sikre medvirkning, eierskap og støtte til deltagelse hos elever og elevrådet i ungdomsskoletrinnet spesielt, har prosjektet søkt å styrke elevenes nettverk og samhandling i og utenfor skolen.

De fleste elevene bor i nærheten av skolen og mange i umiddelbar nærhet. Som beboere representerer de en viktig del av nærmiljøutviklingen på Linderud. I områdesatsningens innsatsområde for inkluderende lokalsamfunn og aktiv befolkning heter det at "alle skal ha like muligheter for å delta i lokalsamfunnet, det er rom for ulike initiativ og bidrag, og flere deltar". Gjennom reell og praktisk medvirkning har ungdommenes mulighet til å påvirke, bli hørt og ta del i beslutninger som angår dem, både i skolen og lokalsamfunnet vært viktig.

Aktører og organisering

Prosjektet er gjennomført på oppdrag fra Bydel Bjerke med ByVerkstedet som fasilitator og ansvarlig for gjennomføring. Hos Linderud skole har prosjektet vært forankret hos rektor, skolens ledelse og administrasjon. Den praktiske gjennomføringen er gjort med stor hjelp fra kontaktperson og lærer med ansvar for elevrådet, men også inspektører, faglærere i valgfag, støttekontakt og vaktmester har bidratt aktivt.

Linderud gård er nærmeste nabo til Linderud skole og ble inkludert for å styrke dialogen, åpenhet og tverrfaglig samarbeid mellom skolen og museet. Å gjøre flere elever kjent med Linderud gård og mulighetene til å bruke gården både i skole og fritids-sammenheng var viktig. Gården har en liten stab og vi har først og fremst hatt kontakt med koordinator men også trukket inn arrangementsansvarlig, gartner og avdelingsdirektør.

Det ble tidlig valgt en prosjektgruppe og ettersom alle i elevrådet ønsket å være med ble det valgt ut syv elever fra elevrådet. Prosjektgruppen fungerte både som representanter for elevrådet og elevene og hovedaktører i prosjektet. Samtidig som det ble laget presentasjoner og tilrettelagt for at de som ønsket det kunne komme med innspill. I tillegg fikk alle elever bidra til å velge konsept og delta under byggedagene. Fra ByVerkstedet var det et kjerne-team på seks personer som holdt i workshops, design og prosessledelse. Under byggedagene bisto ytterligere seks verksmestere med bygging og veiledning.

2. Metode

Utgangspunktet for praktisk medvirkning som metodikk er at alle innbyggere bør ha mulighet til å delta, kjenne eierskap og få mulighet til å aktivt kunne påvirke både det fysiske og sosiale miljøet der de bor og lever. ByVerkstedet har utviklet og jobbet med praktisk medvirkning siden starten i 2013. I omlag 40 prosjekter og på ulike steder i Oslo har vi erfart at praktisk medvirkning gir innbyggere, og spesielt barn og unge en reell mulighet til å påvirke og delta aktivt i beslutninger som påvirker dem og deres nærmiljø.

Plan- og bygningsetaten beskriver medvirkning som “mobiliserende, åpne og deltagende prosesser”. Gjennom prosessdrevne prosjekter basert på design, kreativitet og fysiske bygg er det nettopp åpenhet, engasjement og aktiv deltakelse som er viktig.

I prosjektene definerer deltakerne problemstillinger som oppleves relevante for dem. Dette skaper eierskap og engasjement spesielt ved at de tar del i en skapende prosess for å løse dem. De verkstedsbaserte prosjektene blir også et sted der det gis rom for dialog, nye ideer, inspirasjon og samarbeid. I gjennomføringen tar vi i bruk prosessledelse og kobling mellom kreativt og praktisk arbeid innen design, håndverk og arkitektur. Gjennom prosjektet har elevene fått mulighet for å uttrykke seg på nye måter, både faglig men også gjennom “learning by doing” som metodikk for læring er testing, feiling og utforsking. I prosjektgruppa kunne det virke som at det var relativt uvant for elevene å tenke og arbeide så fritt. Men etterhvert som de fikk tillit til prosessen ble dette en god måte for elevene å ta plass og komme med sine egne ideer og tanker.

Elevene er ekspertene

Som brukere av skolegården er det elevene som er eksperter, det er de som kjenner til hvordan området tas i bruk i hverdagen og hva som trengs. Dette brukerperspektivet er sentralt for måten å komme frem til gode, effektive og ikke minst relevante løsninger. I mange tilfeller er behovene relativt enkle å løse, slik som det å få flere farger og sitteplasser inn i skolegården. Et annet eksempel er at elevene ønsket seg en klokke i skolegården slik at de ikke trengte å ta frem og se på mobilene sine, noe som førte til at man ble værende på mobilen og som igjen gjorde at man lett ble opptatt med det fremfor å være sosial med vennene sine. At elevene er problemeiere gjør at de har lettere for å engasjere seg og være tydelige i hva de ønsker og trenger.

En viktig del av den praktiske medvirkningen er at elevene deltar i en designprosess og byggedager som gjør at de ikke bare fokuserer på problemene, men er med på å skape løsninger. Møblene, malingen, benkene som ble bygget og plantene som ble plantet ga synlige og konkrete bevis både på at deres behov ble møtt, men fremfor alt at deres egen innsats har vært avgjørende for å få ting gjort og skape noe nytt sammen. At det er mulig å gjennomføre ting med relativt enkle ressurser både gjennom egen innsats og sammen er en viktig erfaring. Det er en læring man også kan ta med seg i andre situasjoner og livet forøvrig.

Fysiske og sosiale dimensjoner

I tillegg til å jobbe med det fysiske og estetiske er det viktig å løfte frem og diskutere sosiale og kulturelle forhold.

Blant unge er spørsmål om identitet og tilhørighet ofte svært viktig, og vil ha stor betydning for å finne gode løsninger. Hos elevene var det å gjøre skolegården til et trygt og godt sted å være noe de trakk frem. Ved bruk av flashcards definerte de hva de ønsket og hva de ikke ønsket at deres skolegård skulle være. Her hadde hele prosjektgruppa tydelige meninger. I tillegg til ulike funksjonelle ordninger som bedre skap, klokke i skolegården, benker og ordens-systemer ønsket de seg:

- et trygt miljø
- en mer inkluderende skole
- et fargerikt område

Et annet eksempel var at elevene ønsket å bruke ulike språk i formidling og bruk av skilt. I tillegg til å utarbeide estetisk konsepter med fokus på form og farge var det svært viktig for prosjektgruppa at skolegården skulle være et inkluderende og hyggelig sted med plass for

alle. At skolen har elever som representerer opp til 50 språk er en del av skolens identitet og noe elevene selv er stolte av. Det ble derfor malt "hei" på åtte av skolens ulike språk ved inngangen.

Samskaping og tverrfaglig samarbeid

Arbeidet med å skape levende, trygge og inkluderende steder er ofte komplekst og utfordrende. For å skape et helhetssperspektiv der nærmiljøet står i fokus og ikke bare skolen, senteret eller museet for seg trengs samarbeid. I arbeidet med å lage gode og trygge nærmiljø er det viktig å anerkjenne kompleksiteten i dette arbeidet. Her kan midlertidige tiltak og prosjekter som dette bidra til at man blir bedre kjent, knytter kontakter og fordommer brytes ned. Med ulik kunnskap vil man stå bedre rustet til å løse de ulike oppgaver og møte de ulike behovene folk har. Derfor er samarbeid mellom offentlig og private aktører og på tvers av ulike sektorer svært viktig. Å ikke minst å inkludere innbyggerne eller målgruppen som en del av denne prosessen. Gjennom praktiske prosesser er det enkelt å la eksempelvis ungdommer ta en naturlig del i en slikt samarbeid.

Både skolen og Linderud gård har store oppgaver knyttet til sine virksomheter og eleven har på sin side store forventninger på deres skoleinnsats. Med begrensede ressurser og med et nytt prosjekt kan det lett bli en belastning å få til ting som faller utenom de daglige oppgavene. Samtidig kan samarbeid sørge for effektiv ressursutnyttelse på tvers av organisasjoner, men også internt. Ved Linderud skole var det positivt for skolen å se nye måter å arbeide på samt at man ble klar over ansattes ulike ressurser. Dette har blant annet ledet til nye samarbeidsformer blant ledelsen, håndverkslærer og sosiallærer. Elevrådet har funnet nye måter å arbeide på og fått et tettere samarbeid med rektor.

Effekten av praktisk medvirkning

Et bredt engasjement er viktig for at steder skal kunne være levende, mangfoldig og kunne møte alle de ulike behovene som finnes. Men hvordan oppnå dette? Kanskje ligger noe av løsningen til å oppnå langsiktige mål i å ta tak i menneskene og de ressursene man allerede har. Å anerkjenne at stedsutvikling er en pågående prosess så vel som mål som skal oppfylles der fremme i langsiktige planer og mål.

Praktisk medvirkning er her og nå. Gjennom midlertidige prosjekter, testing og pilotering kan flere få mulighet til å ta aktiv del i utviklingen av sitt nærmiljø. Å ha gjennomførbare prosjekter med tydelige mål og oppgaver gjør det lettere å engasjere seg. Gjennom mindre og overskuelige oppgaver senkes terskelen for å kunne delta. At det er verdifullt i seg selv å delta er viktig for folks motivasjon. Under byggedagene i skolegården var det en av elevene som sa at: *"Om jeg flytter fra Linderud så vet jeg at jeg har laget dette!"* Eleven opplevde det hun gjorde som meningsfullt på tross av at hun som elev i 10 klasse hadde kort tid igjen på skolen. På denne måten kan praktisk medvirkning benyttes som et viktig grep i områdeløft og som kompliment til stedsanalysen som en mer teoretisk faglig veiledning.

Ungdom som målgruppe

Ungdommene i prosjektgruppas deltagelse var i stor grad frivillig i forhold til at de valgte å bruke av sine andre undervisningstimer for å være med i prosjektet. Ungdom er opptatt av selvbestemmelse og drives av egne valg. For å lykkes med dette er det viktig at de opplever konkrete resultater og bevis på at de selv kan organisere seg, få handlingsrom til å utforme og bygge sin egen skolegård.

Midlertidige prosjekter

Prosjektet ble gjennomført i en periode på 2 mnd. fra begynnelsen av august frem til åpning den 27. oktober. Å kunne gjennomføre prosjektet i en avgrenset periode er utfordrende i forhold til ressurser, samtidig som det er enighet blant alle samarbeidspartnere om at det har vært riktig for fremdriften i prosjektet. Prosjektgruppa har også satt stor pris på å se konkrete resultater og hva man kan få til på kort tid. Dette er også viktig i forhold til ByVerkstedets metodikk, der det legges til rette for flyt i prosjektet gjennom god forankring av prosjektet ved oppstart og raske avklaringer underveis.

Dette kan være svært personavhengig og vi har vært heldig å finne ulike nøkkelperson som har bidratt til dette. For å lykkes med midlertidige prosjekter er det viktig at veien fra innspill og ideer til gjennomføring og realisering er kort. Mindre byråkratiske prosesser vektlegges og man gis mandat til å lett fatte beslutninger, igangsette og avslutte tiltak. De umiddelbare resultatene inspirerer og engasjerer innbyggere til å bli mer aktive i nærmiljøet fordi man opplever at man får ting til å skje. Resultatene og de midlertidige tiltakene og testingen danner grunnlag for videreføring og/eller større satsninger som eksempelvis en gjennomgående oppgradering av skolegården.

3. Funn

Funnene er basert på samtaler og observasjoner fra hele prosjektperioden

Oppfattelse av eget nærmiljø

- Elevene føler liten grad av eierskap til uteområdene på Linderud
- Elevene opplever skolegården som trist, kjedelig og uinspirerende
- I sosial sammenheng er det ofte skolen man går på som avgjør hvor man “er fra” og ikke nødvendigvis hvor man bor eller er hvor man er oppvokst
- Begrepet “nærmiljø” brukes i stor grad som beskrivende for det sosiale miljøet og i mindre grad som en samlebetegnelse for de fysiske rammene og geografiske avgrensning som i bymessig forstand er med på skille mellom nabolag, bydeler og distrikter
- Elever oppfatter Linderud som lite attraktivt og gleder seg til å bli gamle nok til å flytte til andre bydeler som er “bedre”. Elevene legger oftest vekt på de estetiske kvalitetene i vurderingen av hvilke bydeler som er gode steder å bo og oppholde seg i. Andre kriterier som f.eks. sosio-økonomiske forhold, grønne områder og kulturelle tilbud anses som mindre viktige i denne sammenheng
- Elevene opplever Linderud Gård som lukket og utilgjengelig. Flertallet av elever fra ungdomskolen har ikke vært inne på Linderud Gård og ble overrasket over at det er åpent for offentligheten

Bruk av nærmiljø

- Elevene opplever at det mangler fysiske rammer for spontane aktiviteter
- Mange av stedene som brukes til å sosialisere utenfor hjemmet ligger utenfor Linderud og er stort sett knyttet opp mot lokaler og plasser som er tilrettelagt organiserte og spesifikke aktiviteter

- De som ikke tar del i organiserte aktiviteter eller oppsøker ungdomsklubber har liten mulighet for å interagere spontant med andre fra nærmiljøet etter skoletid
- Noen elever bruker andre skolegårder som sosiale møtesteder. Dette er nødvendigvis ikke for å møte venner fra andre skoler, men fordi de fysiske og estetiske rammene er mer attraktive og funksjonelle. Et eksempel er bruken av en skolegård der flere jenter møtes for å prate og spille kort. Begrunnelsen for at de velger dette stedet er estetiske kvaliteter og at det finnes et bord som egner seg til kortspill
- Kjøpesenteret brukes i friminuttene som oppholdssted. Mange går også hjem i storefri fordi de ikke opplever at senteret er inkluderende for de som har med mat hjemmefra og det mangler steder for å spise matpakke i skolegården
- Elevene forteller at i noen tilfeller blir de som går hjem i storefri ansett å ha en lavere status, som f.eks. "fattige" eller "lite populære"

Kjønnsfordeling i bruk av nærmiljø

- Fysiske aktiviteter som skjer i skolegården er stort sett knyttet opp mot ballsport; énspretten, basket og fotball. Aktivitetene skjer oftest i grupper fordelt på kjønn
- Den lille fotballbanen, eller "*Bingen*", brukes hovedsakelig av guttene i friminuttene. Etter skoletid brukes den i liten grad, da andre fotballbaner i nærheten er større og mer attraktive med kunstgress, nye mål og belysning
- Jentene som driver med ballsport i friminuttene bruker den åpne skolegården. De fysiske rammene er mindre definerte enn i "bingen" og derfor blir aktivitetene oftere avbrutt, fordi andre elever forstyrrer ballspillet
- På kveldstid er området rundt skolen lite brukt, men noen forteller om at små grupper av gutter i tenårene samles i nærheten av Bjerke VGS for å røyke. Disse guttegjengene reagerer verbalt på en aggressiv måte mot jenter som går forbi eller vil oppholde seg i nærheten. Jentene føler seg ikke fysisk truet, men opplever områdene som territorielle og utilgjengelige for dem

4. Resultater

I evalueringen med prosjektgruppa uttrykker elevene at de følte eierskap over prosjektet, at de opplevde å bli hørt og at deres ønsker ble tatt på alvor. De kunne fortelle at prosjektet har ført til at elevrådet har blitt styrket internt, men også utad, ved at elever på skolen har større tillit til at elevrådet kan fremme elevenes sak med gjennomføringskraft. Flertallet i prosjektgruppa ønsker å arbeide videre med Linderud Fargelab og involvere seg i nærmiljøsatsingen.

Prosjektet har ført til en nærmere dialog mellom skolen og Linderud Gård. Linderud Gård ønsker å rekruttere elever fra Linderud Skole til å arbeide med museet. Flertallet i prosjektgruppa ønsker også å bruke Linderud Gård videre som et forankringspunkt for Linderud Fargelab. Prosjektgruppa ønsker at begge skolegårder kan utvikles videre og ser det som naturlig og positivt at flere kan bli involvert, uten å måtte være del av elevrådet eller gå på Linderud skole. Det er derimot viktig at prosjekter blir gjort i regi av ungdommene selv og at de forblir i rollen som beslutningstakere for endringer i deres nærmiljø.

Anbefalinger for videre utvikling

- Prioritere midlertidige tiltak som opprettholder og stimulerer elevenes engasjement og eierskapsfølelse knyttet til nærmiljøet
- Bruke Linderud Fargelab til å utvikle området/veien mellom skolen, senteret og Linderud Gård
- Utvide nettverk for Linderud Fargelab og samarbeide med flere. Veitvetklubben og Veitvet skole ble nevnt som godt utgangspunkt
- Fortsette oppgradering av begge skolegårder med midlertidige grep. Tilrettelegge for flere aktiviteter i gården for ungdomsskolen
- Etablere flere klimabeskyttede soner i skolegården
- Tilrettelegge for at utvikling av Linderud Fargelab kan skje i skoletiden og på fritiden
- Skolefag som design og redesign, teknologi i praksis, kunst og håndverk kan tilpasses til praktisk utvikling av de fysiske forholdene på skolen, både ute og inne
- Det kan tilrettelegges for “dugnadstimer” på skolen der flere elever kan få fri fra ordinære undervisningstimer til å delta på kollektiv innsats for skolen/nærmiljøet
- Bruke flere av lærerne som ressurspersoner
- Styrke kommunikasjonen og samarbeid mellom elevrådet, bydelen og Linderud Gård
- Invitere elever til planleggingsmøter i bydelen og gi dem en aktiv rolle i møtene